

**Kaynak gösterme / How to cite this article:**

Ünlü, S., & Can, Y. (2023). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile döngüleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 239-261-sayfa. doi:10.38122/ased.1374897

*Makale Geçmişi / Article History*

*Alındı (Received): 12/10/2023*

*Kabul edildi (Accepted): 20/12/2023*

## **Çalışan Kadınların ve Ev Kadınlarının Aile Döngüleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz\***

<sup>1</sup>Seda ÜNLÜ\*\*, Yücel CAN\*\*\*

**Özet:** Bu çalışma evli çalışan kadınların ve evli ev kadınlarının aile döngülerini keşfetmeye dayanmaktadır. Çalışmada aile yaşamı deneyimlerini anlamak ve öze inmek amacıyla nitel araştırma çatısı altında bulunan fenomenolojik araştırma yöntemi uygulanmıştır. Osmaniye kentinde ikamet eden evli çalışan kadınların aileleri ve evli ev kadınların ailelerinden oluşan 89 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın derinlik kazanması ve aile yapısını çok boyutlu biçimde ortaya koymak hasebiyle çalışmaya karı, koca, çocuk ve görüşme imkânı olan yakın akrabalar dâhil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre çalışan kadınların ekonomik sermayeye sahip olmaları nedeniyle aile içinde para yönetimine aktif olarak katıldıkları ve yatırım süreçlerinde etkin olarak rol oynadıkları belirlenmiştir. Ev kadınlarının ise ekonomik sermayeye sahip olmamaları nedeniyle para dolaşımının dışında tutuldukları belirlenmiştir. Çalışan kadınların ailelerinde kararların ortak alındığı, ev kadınlarının ailelerinde ise özel alan, kamusal alan ayrımına benzer bir karar alma mekanizmasının olduğu belirlenmiştir. Çalışan kadınlar ve ev kadınları yakın akrabaları ile ortak habitusa sahiptir. Ancak çalışan kadınların sermaye birikim süreci habituslarında değişime olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda çalışan kadınlar yukarı doğru sınıfsal hareketlilik yaşarken ev kadınları durgunluk aşamasında konumlanmaktadır. Çalışan kadınların ailelerinde işbölümünün olduğu ev kadınlarında ise ev içi faaliyetlerin kadınlara ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Kadınların çocuk üzerinde otorite kurdukları, ev kadınlarının kocalarının kadın üzerinde otorite oldukları ve çalışan kadınlarda karı koca arasında denge mekanizmasıyla otoritelerini paylaştıkları belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında erkeklerin çocuk bakımına ilişkin kuralları bilememesi durumunun kadının otoritesinin iktidar alanında meşruiyet kazandırdığı şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bulgularına göre çalışan kadınlar çocuk bakımında sosyal sermayelerinden yararlanmaktadır. Çalışan kadınların çocuk bakımı konusunda yakın akrabalarından destek almaları sermaye hacminin artmasına olanak tanırken diğer yandan karşılıklılık ve mübadele ilişkisini meydana getirdiği şeklinde yorumlanabilir.

**Anahtar Kelimeler:** Aile döngüsü, çalışan kadın, ev kadını, habitus, sosyal-ekonomik sermaye.

### **A Comparative Analysis of The Family Cycles Of Working Women and Housewives**

**Abstract:** This study is based on exploring the family cycles of married working women and married housewives. In our study, we utilized phenomenological research under the umbrella of qualitative research in order to understand the experiences of family life and to get to the core. The sample of the study consists of 89 participants consisting of families of married working women and families of married housewives residing in Osmaniye city. In order to deepen the research and to present the family structure in a multidimensional way, the study included husbands, wives, children and close relatives who could be interviewed. As a result of the research, the fact that the working woman has economic capital enables her to play an active role in money management within the family and to be involved in investment processes. Housewives, on the other hand, are excluded from money circulation as they do not have economic capital. It was determined that in the families of working women, decisions are made jointly, while in the families of housewives, there is a decision-making mechanism similar to the distinction between private and public spheres. Working women and housewives have a common habitus with their close relatives. However, the capital accumulation process of working

\* Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

\*\*Uzman Sosyolog, unluseda80@gmail.com, 0000-0003-2370-3203

\*\*\* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ycan@ohu.edu.tr, 0000-0002-5782-6570

women has enabled a change in their habitus. Accordingly, while working women experience upward class mobility, housewives are positioned in the stagnation phase. It has been discovered that there is a division of labor in the families of working women and that domestic activities are associated with women. It has been determined that women have authority over their children, husbands of housewives have authority over their wives, and authority is shared between husbands and wives with a balance mechanism among working women. The fact that men do not know the rules regarding childcare ensures that women's authority gains legitimacy in the sphere of power. Working women utilize their social capital in childcare. The fact that working women receive support from their close relatives in childcare not only increases the volume of capital, but also creates a relationship of reciprocity and exchange.

**Keywords:** Family cycle, working woman, housewife, habitus, social-economic capital.

---

### Summary

This study was conducted to explore the family cycles of working women and housewives. The aim is to understand the impact of whether a woman is in paid employment or not on family relations. In this respect, the sub-objectives of the study include examining the domestic relations of working women and housewives, decision-making processes, money circulation within the family, authority and power relations, communication between husband and wife, interaction between parents and children and division of labor in the family. Qualitative research methodology was utilized to gain an in-depth understanding of family relationships and family experiences. In our study, phenomenological research under the umbrella of qualitative research method was utilized in order to get to the essence. The study was conducted with a total of 89 participants, consisting of families of married working women and families of married housewives residing in the city of Osmaniye. A semi-structured interview form was applied to the participants. Interviews were conducted face-to-face and one-on-one with the participants. In order to better understand the family structure, husband, wife, children and close relatives who could be interviewed were included in the study. The theoretical framework of the study consists of the concepts of habitus, economic capital and social capital representing Bourdieu's sociology. Habitus is a structure that individuals inherit from their families. Habitus is first established through socialization in the family. Habitus is shaped by the internalization of external structures. However, habitus is not an unchangeable element. It is a structure that can develop and change depending on the type and volume of capital that individuals experience. Habitus determines individuals' tastes, visions, what they find rational and what they find irrational. Habitus is a system of tastes and affinities. For example, individuals who have experienced similar types of capital may have common tastes or differences. This shows that habitus also creates differences that are different. Habitus is also related to capital. Social capital and economic capital are among these types of capital. Social capital refers to being a member of a group, a class, a family. Reciprocities, symbols and exchanges of gifts are important. Economic capital, on the other hand, represents elements related to the economy and is the capital to which benefits and interests are added to the economy.

As a result of the research, it is seen that working women's economic capital enables them to play a role in the circulation of money within the family and they are involved in investment processes. In addition, it can be said that their own capital volume increases with the economic capital of their husbands. Housewives' lack of economic capital prevents them from playing a role in the circulation of money within the family. It is also among the findings that housewives do not know their household income status. It was determined that decisions are taken jointly in the families of working women. In the families of housewives, even if there is a dialog between husband and wife, the husband makes the final decision. It was also determined that housewives experience a decision-making process similar to the distinction between private and public spheres. It is observed that working women and housewives have similar habitus with their close relatives. However, working women experience upward class mobility through the capital accumulation process and the types of capital they experience. Housewives, on the other hand, do not have the capital that working women have, so their class status remains at the stagnation stage. Thus, it is possible to say that the habitus of housewives is reproduced. The existence of a division of labor in the families of working women was discovered. Husbands of working women are involved in domestic activities. In the families of housewives, domestic activities are associated with the woman. According to the husbands of housewives, domestic work is what women should do, especially housewives. It has been discovered that working women and housewives have authority over their children. Working women share authority with their husbands. In the case of housewives, the husband is in authority over the wife. The fact that men do not have the capital for childcare or do not know the rules of the game regarding care labor brings women to the forefront in the sphere of power and defines them within the legitimacy ground of their authority. The fact that working women receive support from close relatives for childcare provides information on their social capital. In this context, the role of close

relatives in childcare both nourishes social capital and leads to the development of exchange relations between them. Housewives did not receive support for childcare. They associated childcare with themselves. Communication between husband and wife is similar for working women and housewives. The difficulty experienced by the man in expressing his feelings pushes him to silence. This situation closes the way for effective communication.

**Keywords:** Family cycle, working woman, housewife, habitus, social-economic capital.

---

## 1. GİRİŞ

Aile, bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu sosyal örgütlenme biçimidir. Bir kurum olarak aile, bireylerin aynı çatı altında yaşadığı, hukuki, toplumsal ve kültürel özellikler taşıyan bir yapıdır. Aile içinde ekonomik, cinsel, politik, kültürel, sosyal unsurları barındırmaktadır. Çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturan aile, sosyalleşme sürecinin başladığı ve büyük oranda içselleştirildiği yapıdır. Aile birey ve toplum arasında bağlantı kuran, bireysel olduğu kadar kolektif özellik taşıyan sosyal yapıdır (Dikeçligil, 2014; Can, 2014; Sarı, 2016; Turğut, 2019).

Aile birçok farklı açıdan çeşitli araştırmalara konu olsa da ailenin işleyişinin, aile içi ilişkilerin ele alındığı çalışmalar sınırlıdır. Aile içi ilişkileri, aile üyeleri arasındaki etkileşimi, ailenin işleyişini anlayabilmek önemlidir. Literatürde ev kadınları özelinde, kadının görünmeyen emeğine (Karakaya, 2018; Acar Savran ve Demiryontan, 2020) ilişkin çalışmalar bulunurken çalışan kadınlar özelinde, kadının çalışma yaşamında var olmasına ek olarak ev içi faaliyetlerde de rol alması durumuna kadınların çifte yükü veya ikinci vardiyası kavramlarıyla ifade edilen (Başak, Kınır ve Yaşar, 2013; Can, 2015; Palabıyık, 2018) çalışmalar bulunmaktadır. İş ve aile yaşamını uzlaştırmaya yönelik (İlkkaracan, 2015; Topgül, 2016) çalışmalar bulunmaktadır. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile yaşamı deneyimlerinin mercek altına alınmadığı ve aile içi ilişkilerin bütüncül yaklaşımla henüz gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmada evli çalışan kadınların ve evli ev kadınlarının aile döngüleri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Makale özgülünde aile döngüsü; ebeveyn çocuk arasındaki etkileşimi, aile içi işbölümünü, karar alma süreçlerini, ailede otorite ve güç ilişkilerini ifade etmektedir.

Çalışan kadınların işgücü piyasasındaki görünürlüğünün görece artmasına karşın ev kadınlarına ilişkin nicelik belirten bir veri tabanına ulaşamamasına rağmen nicelik olarak önemli bir yerde bulunduğu düşünüldüğünden iki farklı kadınlık üzerinden aile döngülerinin incelenmesinin, çalışan kadınların ve ev kadınlarının ailelerindeki farklılıkların veya benzerliklerin belirlenmesinin önemli olduğu düşüncesinden hareket edilmektedir. Bu bağlamda her iki grup arasında birtakım farklılıklar olduğu gözlemlerinden yola çıkılarak bir kadının ücretli bir işte çalışıp çalışmamasının aile içi ilişkileri nasıl etkilediği araştırmanın temel sorunsalı arasındadır.

Araştırma kapsamında kadının ücretli bir işte çalışıp çalışmamasının aile içi rollerde, karar alma süreçlerinde, ebeveyn çocuk arasındaki etkileşimde, işbölümünde, otorite ve güç ilişkilerinde, çocuk bakımının sağlanmasında etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Aile yapısını, ailenin işleyişini ve aile içi ilişkilerini çok boyutlu ve bütüncül bir şekilde ortaya koymak amaçlar arasındadır. Bu doğrultuda çalışmaya karı, koca, çocuk ve görüşme imkânı bulunan yakın akrabalar dâhil edilmiştir. Literatürde ailenin yapısı ve işlevlerine ilişkin çalışmalar bulunmasına rağmen ailenin işleyişinin ve aile içi ilişkilerin ihmal edildiği görülmektedir. Bu çalışmada iki farklı kadınlık üzerinden aile yaşamına ilişkin deneyimlerin bütüncül ve derinlikli biçimde ortaya konulmasıyla araştırmanın literatüre katkı sağladığı ve aile yapısını çok boyutlu olarak ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Makale yayım sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda yüksek lisans tezinde ortaya konulan tüm başlıklara ve tematlara yer verilememiş olup daha detaylı bilgi için yüksek lisans tezine erişim sağlanması gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

## **2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE**

### **2.1.Aile**

Aile tarihsel ve kültürel arka planı olan, toplumdan topluma değişen, sosyal değişme ve gelişmelerden etkilenen dinamik bir yapıdır. Aile, birincil ve yakın ilişkilerin gerçekleştiği, çocuğun ilk sosyalizasyon sürecinin başladığı sosyal bir yapıdır. Can (2021: 3)'a göre aile, informal ilişkilerin yoğun şekilde yaşandığı kurum olmasının yanında ekonomik gereksinimlerin karşılanmasından, sosyalleşmenin gerçekleşmesine, güven ve sevgi duygularının yaşanmasına kadar geniş bir yelpazede kendisine karşılık bulmaktadır. Dikeçligil (2014: 16)'e göre aile; kültürel kodların bireylere aktarılmasını sağlayan, birey ve toplum arasında bağı tesis eden sosyal kurumdur. Ulutaş (2019: 285) aile cinsel ilişki, kan ve yasal bağlarla birbirlerine bağlı olan bireylerden oluşmaktadır. Aile, mahrem ilişki örüntülerinin olduğu ve cinsel ilişkinin meşruiyet kazandığı yapıdır. Sarı (2016: 92)'ya göre aile; kültürün, gelenek göreneğin, yerel ve milli bilincin kuşaktan kuşağa aktarılması rolünü oynamasıyla toplumsal yaşam içinde sosyal ve siyasal işlevleri bulunmaktadır. Zeybekoğlu Dündar (2020: 40) aile; genel olarak biyolojik olarak insan neslini devam ettiren, sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği, aile içi ilişkilerin kurala bağlandığı, maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktaran birliktir.

## 2.2.Çalışan Kadın ve Ev Kadını

Sanayi Devrimi'nden önce kadınlar dokumacılık, halıcılık ve tarımsal faaliyetlerle ilintili geleneksel iş kollarında çalışmaktayken Sanayi Devrimi ile beraber ücretli çalışma koşulları oluşmuştur. Marx, Engels ve Lenin (2000) makineleşmeyle beraber yün eğirme işleminin kadınların yatkın olduğu işkolu olması gerekçesiyle çalışan kadın sayısında artış olduğu belirtilmektedir. Modern sanayi ile işin niteliği ve erkeğin emeğine kıyasla kadın emeğinin daha ucuz bulunmasıyla çalışan kadın sayısını arttığı söylenebilir.

Makal (2010: 17-19) ücretli çalışma söz konusu olduğunda tarımın kadınlar için çalışma alanı oluşturduğunu belirtmektedir. Dokumacılık ve halıcılık da çalışma alanlarındandır. 1872'de Bursa'daki ipek fabrikasında çalışanların %84'ü kadındır. 1902'de İstanbul'da bulunan iplik fabrikasında 300 kadın çalışmıştır. 1927 Sanayi Sayımı verilerine göre (Makal, 2010: 21) kadınların %43.7'si tarımsal faaliyetlerde, %48.1'in dokumacılık alanında çalışmaktadır. Teşvik-i Sanayi Kanunu göre kadınların 1933'te %29.69'u, 1934'te %33.61'i ziraat sanayinde çalışmaktadır. 1950-1960 döneminde ise kadınların işgücü piyasasında yer almalarında erkeklere göre daha fazla düşüş olmuştur. Kadınlar bu dönemde sırasıyla tarım, imalat sanayi, ticaret ve bankacılık alanlarında rol almışlardır. 1980'li yıllar itibariyle ihracata yönelik sanayileşme yaşansa da bu durum kadının tarım dışı istihdam alanında etki uyandırmamıştır (Toksöz 2015: 163-164). İlkaracan (2015: 171) 2000'li yıllarda geleneksel rollerin dönüştürülmesini sağlayacak bütüncül yaklaşımların gün yüzüne çıktığını belirtmektedir. Kadının ev içi ücretsiz emeği, cinsiyetçi rol ayrımı, işgücü piyasasını düzenleyen yasalar, kurumların yapılaşması ve makroekonomik politikalar bütüncül yaklaşımla ele alınmaktadır.

Ev kadını, dışarıda ücretli bir işte çalışmayıp kendi ev işlerini gören kadındır (Türk Dil Kurumu). Hane içindeki ücretsiz emekten; ev içi faaliyetler, çocuk, yaşlı ve engelli bakımından sorumlu tutulan kişidir. Ev kadını üretim araçlarına sahip değildir. Ev kadınının emeği piyasa dışı emektir (Bennholdt Thomsen, 2018; Von Werlhof, 2018; Ünlü, 2023). Özbay (2019: 179)'a göre ev kadını istatistiksel veri değildir, toplumsal roldür. Ev kadınının rolü toplumsal kurullarla belirlenmektedir. Davidoff (2021: 143-144)'a göre ev kadınlığı doğal ve evrensel değildir tarihi ve kültürel arka plana sahiptir. Bora (2021: 59) ev kadınlığının tarihi arka planı olduğuna vurgu yapmaktadır. Kapitalist üretim biçimlerinin sonucunda ortaya çıkan ev ve iş yeri ayrımı ev kadını kavramsal olarak meydana getirmiştir. Kamusal alan ve özel alan ayrımı, kadınların ve erkeklerin toplumsal gerçekliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Karakaya (2018: 79) kadına ve erkeğe atfedilen alanların birbirinden farklılaşması kadının ve erkeğin doğası hakkında yeni argümanların doğmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda kadın ev içi işler, çocuk bakımı gibi özel alana özgü rollerle ilişkilendirilirken erkek kamusal alanda ücretli bir işte çalışarak evi geçindirme rolüyle ilişkilendirilmektedir.

### 2.3. Habitus

Bourdieu (1996)'a göre habitus yapılandırılmış yapılardır. Farklı zevkler, farklı vizyonlar habitusu yapılandırılmış yapılar yapmaktadır. Benzer toplumsal statüye sahip bireylerin habitusları benzerlik gösterebileceği gibi farklılıkları da barındırabilmektedir. Bireyler benzer habitusu sahip olsa da deneyimledikleri sermaye tipleri, sermaye hacmi, yaşadıkları aile ve toplumsal koşullar farklılıklara kaynaklık edebilmektedir. Bu durum habitusun farklı olan farklılıkları yarattığını göstermektedir.

Habitus, toplumsal koşulların ürünüdür ve yatkınlıklardan oluşmaktadır. Her sınıfa, her toplumsal konuma veya bireye karşılık gelen habituslar bulunmaktadır. Aktörlerin yapmış oldukları seçimler, beğeniler, eylemlerdeki farklılıklar veya benzerlikler hem ilişkisellikleri barındırmaktadır hem de habitusu yansıtmaktadır. İlk sosyalleşme dışsal yapıların içselleştirilmesiyle gerçekleşmektedir ve aktörlerin deneyimledikleri ilk sosyalleşme habituslarını meydana getirmektedir. Aktörler özelinde neyin olanaklı olduğu, neyin mantıklı veya mantıksız olduğunu gösteren birçok unsur içinde içselleştirilmiş yatkınlıklar oluşmaktadır. Bu doğrultuda habitus ilk sosyalleşmede içselleştirilen algıları, hayalleri, meydana getirirken aktörlerin de yapısal sınırları çizmektedir (Swartz, 2018).

Habitus nesnel olarak sınıflandırılabilen pratikleri üretmekte ve sınıflandırmaktadır. Habitus pratikleri ve pratiklere ilişkin algıyı örgütlemektedir. Aktörler kendi yaşam tarzları içinde ve deneyimlerle ilintili olarak beğeni yargısını geliştirmektedir. Aktörlerin sahip oldukları toplumsal konumlar ve toplumsal konumlara ilişkin değişiklikler habitusla ilintilidir. Beğenilere ilişkin konum alışlar ister zaruri beğeni olsun ister lüks beğeni olsun sonuç olarak beğeni yargısını oluşturmaktadır (Bourdieu, 2021: 225-231). Habitus farklı aktörlerin yaşam tarzlarıyla ilintili olan beğeni ve yatkınlıklar sistemidir.

### 2.4. Oyun ve Alan

Bourdieu (2019: 137-138)'ya göre alan, kendisini konumlara ait yapılandırılmış uzam gibi sunmaktadır. Her alan mücadeleyi gerektirir ve her alana özgü mücadele nesnesi bulunmaktadır. Aktörlerin alan içindeki mücadele nesnesine eklemlenmesi için oyunun kurallarını bilmeleri gerekmektedir veya oyunun kurallarını kabul etmeleri gerekmektedir. Öte yandan alanlara karşılık gelen konumlar hiyerarşiktir. Swartz (2018: 170)'a göre alan, iktidar ilişkilerini temsil etmektedir ve bu ilişkiler hiyerarşiktir. Bourdieu ve Wacquant (2021)'a göre ekonomik, sosyal, kültürel ve simgesel sermaye türlerinin hiyerarşisi alanlara göre farklılık göstermektedir.

Alanın yapısını belirleyen temel unsur kuvvet ilişkileridir. Oyuncunun stratejileri, oyunu tanımlayan unsurlar aktörlerin sermayelerine, sermaye birikimine ve sermayedeki değişimlerle ilintilidir. Alan, habitusla doğrudan ilişkilidir (Bourdieu ve Wacquant, 2021: 145). Aile içinde ilişkisellikleri,

etkileşimleri, tutumları, toplumsal nüveleri, kültürel unsurları, sermaye tiplerini, otorite ve güç ilişkilerini barındırmaktadır. Aile kurumunu oyunun sahnelendiği bir alan olarak değerlendirdiğimizde karı, koca ve çocuğun birbirleriyle olan ilişkisellikleri oyunun kendisidir. Ailenin kuvvet ilişkileri barındırması aile alanını yer yer mücadele alanı olarak konumlamaktadır. Oyuncular arasındaki ilişkisellik, sermaye birikim süreci ve etkileşimler oyunun kendisini var ettiği için oyuncular arasında güç ilişkileri bulunmaktadır. Aile bir alandır, aile içi ilişkiler ise oyunun kendisidir.

## 2.5.Sosyal Sermaye ve Ekonomik Sermaye

Bourdieu (2010)'ya göre "*toplumsal dünya birikmiş tarihtir.*" Toplumsal dünyada birbirinin yerine geçme eğilimi olan parçalar göz önünde bulundurularak eyleyiciler arasındaki mekanik dengenin süreksizliği toplumsal dünyaya sermaye kavramını eklemeyi gerekli kılmaktadır. Sermayenin tüm birikimlerini ve etkisini incelemek gerekmektedir. Bu bağlamda "*sermaye biriktirilmiş emektir.*" Bourdieu (2010)'a göre sosyal sermaye; karşılıklı tanıma, tanışıklık veya kurumsalmış tanışıklıktır. Sosyal sermaye; bir gruba, aileye, partiye üye olmayı, sosyal bir grubun içinde var olmayı içermektedir. Sosyal sermaye özgülünde kurulan ilişkiler karşılıklılık barındırmasının yanında mübadele araçlarını da doğurmaktadır.

Sosyal sermaye bireylerin tanıdığı, aralarında güven bağı tesis edilen sosyal grupları temsil edebileceği gibi ihtiyaç duyulduğunda işlevsel olan sosyal ağları ifade etmektedir. Eyleyicilerin diğer eyleyiciler ile kurdukları ilişkiler, yükümlülükler, karşılıklı kurulan ilişkinin beraberinde gelen ayrıcalıklar sosyal sermaye ile ilişkilidir (Palabıyık, 2011: 134-135). Furstenberg ve Kaplan (2014: 160) Bourdieu'nun sosyal sermayeye ilişkin yaklaşımını şu şekilde ifade eder: "*Ailelerin sahip oldukları sosyal sermaye, kendi aile üyelerine fayda sağlayabilmek için ekonomik ve sembolik kaynakların başarılı şekilde yönetilebilmesidir*". Bireyler habituslarını ailelerinden miras aldıkları gibi ilk sermaye deneyimini aile içinde yaşamaktadırlar. Evlilik ile yakın akraba çemberinin genişlemesi sermaye hacmini arttıran unsurdur. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının sosyal sermayesini yakın akrabaları beslemektedir. Çalışan kadınların, yakın akrabalarının çocuk bakımında rol oynama sosyal sermayenin önemini göstermektedir. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının yakın akrabalarından ev, araba alım satımı veya yatırım süreçlerinde aldıkları tavsiyeler sosyal sermaye ile ilintilidir. Ayrıca ailenin bireysel özellik taşımasının yanında kolektif özellik taşıma özelliğini de gözler önüne sermektedir.

Ekonomik sermaye, tüm ekonomik kaynaklarla ilişkili unsurları temsil etmektedir. Kaplan ve Yardımcıoğlu (2020: 32-33) Bourdieu'nun ekonomik sermaye kavramı Marx'ın fikirlerinden yola çıkılarak üretilmesine karşın aralarında belirgin farklılıklar olduğuna dikkat çekilmektedir. Marx'ın

sermaye kavramı; üretim araçlarını elinde bulunduranlar ve bulundurmayanlar arasındaki fark üzerinden inşa edilmektedir. Bourdieu'nun ekonomik sermayesi diğer sermaye türlerinden bağımsız değildir. Ekonomik sermaye ekonomik değeri olan malı ve mülkü temsil etmesinin yanında ekonomik olmayan unsurları da içermektedir. Palabıyık (2011) Marx'ın sermaye kavramı burjuvanın sahip olduğu taşınır ve taşınmaz tüm mal varlığını ifade ederken Bourdieu sermaye kavramına fayda ve çıkar kavramlarını eklemektedir. Bireylerin sahip olduğu mal varlığının yanında bu mal varlığından sağlanan fayda ve çıkar önemlidir. Bourdieu ve Wacquant (2021) ekonomik sermayeyi, iktisadi çıkarın toplumsal üretim ilişkisi ve paraya dönüştürülen mülkiyet hakkının kurumsal temeller üzerinde oturtulması olarak ifade edilmektedir.

### 3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma temelinde bir konuyu veya olguyu keşfetme amacı taşımaktadır (Creswell, 2019: 6). Bu çalışma nitel araştırma yönteminin çatısı altında bulunan fenomenolojik yaklaşıma göre gerçekleştirilmiştir. Creswell (2021)'e göre fenomenolojik araştırma bir grup bireyin yaşamlarına ilişkin deneyimlerini mercek altına alır ve deneyimlere ilişkin ortak anlamları keşfeder. Çalışmamızda fenomenolojik araştırmanın türü olan yorumlayıcı fenomenolojiden yararlanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenoloji, yaşanmış deneyimin doğası üzerine derinlemesine düşünmeyi ifade etmektedir. Yorumlayıcı fenomenoloji betimlemenin yanı sıra deneyimlerin anlamına ilişkin çıkarımlar yapılan yorumlayıcı süreçtir (Creswell, 2021: 82). Bir araştırma için örneklemin belirlenmesi önemlidir. Punch (2020)'a göre araştırmacı her yeri ve her şeyi inceleyemeyeceği için örneklemin belirlenmesi önemlidir. Bu bağlamda araştırma Osmaniye kentinde gerçekleştirilmiştir. Osmaniye kentinde ikamet eden 89 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışan kadınlardan 13 aile ev kadınlarından 13 aile ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aile yapısını derinlemesine anlayabilmek amacıyla çalışmaya karı, koca, çocuk ve görüşme imkânı bulunan yakın akrabalar dâhil edilmiştir.

Çalışan kadınların ve ev kadınlarının bir kısmının yakın akrabaları ile görüşme imkânı olmamıştır. Katılımcıların yakın akrabaları ile görüşmemeleri, farklı bir şehirde ikamet etmeleri ve vefat etmeleri nedeniyle görüşme sağlanamaması araştırmanın sınırlılıklarındadır. Görüşme için randevu alınan ailelerin görüşmeyi iptal etmesi veya kadınla görüşmenin sağlanıp kocasının – çalışmaya katılmayı kabul etmesine rağmen- müsait olamaması neticesinde 5 aile çalışmanın dışında bırakılmıştır. Bu durum zaman ve maliyet açısından daha fazla aile ile görüşme durumunu sınırlı bırakmıştır.

Çalışmamızın örneklemini amaçlı/maksatlı örnekleme olarak belirlenmiştir. Amaçlı/maksatlı örnekleme olasılığa dayanmayan ve rastgele olmayan örneklemedir. Bu örnekleme metodu grupların, insanların ve çalışma sürecinin meydana gelmesini sağlayan unsurları belirlemektedir (Silverman,



2021: 216). Bu doğrultuda araştırmamızın bazı kriterleri; çalışmaya dâhil edilen kadınların çalışan kadın, ev kadını olması, evli olmaları, Osmaniye kentinde ikamet etmeleri ve çalışmaya gönüllük esasına dayalı olarak katılım sağlamalıdır. Kullanılan diğer örnekleme yöntemi kartopu/zincirleme örneklemedir. Kartopu örnekleme kişiden kişiye ve kişiden olaylara ulaşılmasını sağlayan bir örnekleme yöntemidir (Baştürk ve Baştepe, 2013). Araştırma 18 Temmuz 2022 ve 27 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızın temel veri toplama tekniği yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Görüşmeler yüz yüze ve bire bir gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın esas öznesi kadınlar olması nedeniyle yalnızca çalışan kadınlar ve ev kadınlarına aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. Katılımcıların çocuklarıyla önce ebeveynden izin alarak sonra çocuktan izin almak suretiyle çalışmaya katılmayı kabul eden çocuklarla görüşme sağlanmıştır. Görüşmenin kayıt altında alınmasına izin veren katılımcıların ifadeleri ses kayıt cihazına alınmıştır kabul etmeyen katılımcıların ifadeleri ise not edilmiştir. Araştırma öncesinde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır (31.05.2022 tarih ve 2022/06-04 sayılı Karar).

Araştırmanın veri analizi içerik analizine dayanmaktadır. Baltacı (2019)'ya göre içerik analizi, olgu veya olayın kökenine inmeyi hedefler. İçerik analizi verilerin kodlamasını, kategorin ve temaların oluşturulmasını, bulguların tanımlanmasını ve yorumlanmasını içermektedir. Tematikler açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama ile belirlenmiştir.

Katılımcıların demografik bilgileri ise şöyledir; çalışan kadınların 10'u tanışıp anlaşarak evlenirken 4 kişi bu yolla evlenmiştir. alışan kadınların 2'si yüksek lisans, 7'si lisans, 1'i önlisans, 2'si lise 1'i ilkokul mezunudur. Ev kadınlarının ise 3'ü önlisans, 7'si lise diğer katılımcılar ilkokul mezunudur. alışan kadınlar 26-60 yaş aralığındayken ev kadınları 25-56 yaş aralığındadır. alışan kadınların hane gelir durumu 10.000-40.000 aralığındayken ev kadınlarının hane geliri 4.500-20.000 aralığındadır. alışan kadınların kocalarının 7'si lisans, 1'i önlisans, 5'i lise mezunuyken ev kadınlarının kocaları 2'si lisans, 4'ü önlisans, 3'ü lise, 2'si ortaokul, 2'si ilkokul mezunudur. alışan kadınların kocaları 28-62 yaş aralığındayken ev kadınlarının kocaları 28-60 yaş aralığındadır. alışan kadınların çocukları 6-19 yaş aralığında ve 7'si kadın 3'ü erkektir. Ev kadınlarının çocukları 5-25 yaş aralığındadır ve 3'ü erkek, 10'u kadındır. alışan kadınlardan 6 katılımcının yakın akrabasıyla görüşme imkânı olurken ev kadınların 5 katılımcının yakın akrabasıyla görüşme imkânı olmuştur. alışan kadınlar, yakın akrabaları ile ortalama her hafta görüşmektedir. Ancak her gün görüşenlerde bulunmaktadır. Ev kadınları ise her hafta görüşmektedir.

#### **4. BULGULAR**

Bu bölümde çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile yaşamı deneyimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular belirli tematikler ekseninde betimlenmiş, yorumlanmış ve çıkarımlar yapılmıştır. Çalışan kadınlar ve ev kadınları iki farklı sınıfsallığı işaret etmektedir. Habituslarında farklılıkların olduğu aynı zamanda yer yer benzerliklerin olduğu tespit edilmiştir. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının deneyimlemiş olduğu sermaye tiplerinin birbirinden ayrılan noktaları bulunmaktadır.

**Tablo 1. Çalışan Kadınların ve Ev Kadınlarının Sermayeleri**

Çalışan Kadın	Ev Kadını
Eğitim	Yemek Yapmak
Ekonomi	Çocuk Üzerinde Otorite
Akrabalık Bağları ile Tesis Edilen Çocuk Bakımı Fırsatı	Ev İçi İhtiyaçların Belirlenmesi
Karar Alma Mekanizması	Çocuk Bakımı
Çocuk Bakımı	Duygusal Emek
Duygusal Emek	Temizlik Yapmak
Çocuk Üzerinde Otorite	Eşleriyle İlgilenmek
Kamusal Alanda Sosyalleşme	Özel Alanda Sosyalleşme

#### 4.1.Evde Para Dolaşımının Sağlanma Biçimi

Çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile içi para dolaşımının sağlanmasında birtakım farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Çalışan kadınların ailelerinde kocanın kira, faturalar gibi giderleri karşıladıklarını kadınların ise giyim, market, çocukların ihtiyaçları ve manav gibi giderleri karşıladıklarını söylemek mümkündür. Çalışan kadınlar, yatırım yapacakları zaman kendi kazançlarından yatırım yapmaktadırlar.

Çalışan kadınların para dolaşımını sağladığı, gelir gider yönetimi yaptığı ve yatırım süreçlerine dâhil oldukları söylenebilir. Ev kadınlarının evlerine dair ihtiyaçlara kocalarına göre daha fazla hâkim oldukları bu nedenle alışveriş listesini kadının yaptığı ancak alışverişi kocanın gerçekleştirdiği belirlenmiştir. EK-2 paranın eşinde olduğunu, kendisinin eksikleri belirlediğini ve eşinin alışverişi yaptığını ifade edenlerdendir. EK-7 evin ihtiyaçlarını kadının daha iyi bildiğini, alışverişin seyrini kendisinin belirlediğini ancak ödemeyi eşinin yaptığını dile getirenler arasındadır.

Ev kadınlarının kocalarının ekonomik sermayesi ile bu sermaye tipine sahip olması ev kadınlarının aile içindeki para dolaşımının sağlanmasında ikincil rol almalarına neden olduğu söylenebilir. İkincil rolün diğer nedeni ise; kocanın, kadının geliri olmadığı için para yönetiminde başarılı olamayacağı düşüncesidir. Çalışan kadınların bireysel olarak ekonomik sermayeye sahip olması ve evlilik bağı ile kocalarının ekonomik sermayeleriyle sermaye hacmini arttırdıklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda çalışan kadınların ekonomik sermayeye sahip olması hem evde para dolaşımında rol almalarını sağlamakta hem de yatırım süreçlerine dâhil olmalarının önünü açmaktadır.

## 4.2.Ailede Karar Alma Süreçleri

Çalışan kadınların ailelerinde karı koca arasında kararlar ortak alınmaktadır. Ev kadınlarının ailelerinde ise kadınlar kocalarıyla konuşabilseler de son kararı kocalarının verdiği bulgular arasındadır. Aile içinde “kadını ilgilendiren” konularda ev kadını “erkeği ilgilendiren” konularda koca rol almaktadır. “Kadını ilgilendiren” konular özel alanla ilintiliyken “erkeği ilgilendiren” konular kamusal alanla ilintilidir. Günindi Ersöz (2015)’e göre özel alan ve kamusal alan ayrımı kadın özelinde ataerkil pratikler doğurmaktadır. Erkek kamusal alanla ilintili olan ekonomi ile özdeşleştirilirken kadın; ev içi alan, yeniden üretim ve ücretsiz emek ile özdeşleştirilmektedir. Ev kadınının ev içi alana ilişkin kararlarda rol almalarının temel unsurları; çocukların ihtiyaçları, gıda, giyim, ev içi araç gereçler iken erkeğin karar verme unsurları; ekonomik faaliyetler ve sosyalleşme olduğu söylenebilir. Ev kadınlarının ailelerinde özel alandan kamusal alana değişen karar alma süreçlerinin olduğu keşfedilmiştir. Çalışan kadınların karar alma süreçlerine çocuklarını dâhil ettikleri görülürken ev kadınlarından yalnızca EK-6’nın karar alma süreçlerine çocuklarını dâhil ettiği görülmüştür. ÇK-2 ise alınacak olan şey araba da olsa bir kıyafette olsa eşinin kendisinin fikrini aldığını ortak kararlarla hareket ettiklerini belirtmiştir.

Bourdieu’ya göre yukarı doğru sınıfsal hareketlilik, aşağı doğru sınıfsal hareketlilik ve durgunluk olmak üzere üç temel yörünge bulunmaktadır. Bireylerin geleceğe yönelik iyimser veya kötümser görüşleri içinde bulunduğu sınıfsallığı hakkında bilgi vermektedir. Böylelikle habitus; gelişme, ilerleme ve mevcut durumun sabit kalması olarak ayırt edici özelliğe sahiptir (Swartz, 2018). Çalışan kadınların ev kadınlarına göre eğitim fırsatlarından daha çok yararlanması kültürel sermayelerini arttırırken çalışma yaşamının içinde var olmaları da ekonomik sermayelerini arttırmaktadır. Çalışan kadınların eşlerinin sermayeleri ile kendi sermaye hacimleri artmaktadır. Çalışan kadınların sermaye birikimi sonucunda yukarı doğru sınıfsal hareketlilik yaşadıkları söylenebilir. Ev kadınlarının ise ekonomik sermayesi kocalarının sermaye birikim süreci ile ilintili olması, çalışan kadınlara göre daha az eğitim olanaklarından yararlanmaları sınıfsal konumlarında durgunluk yörüngesinde kalınmasına neden olmaktadır. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının habituslarının ve deneyimledikleri sermaye tiplerinin ev içinde alınan kararlar etkili olduğu düşünülmektedir.

## 4.3.AİLEDE İŞBÖLÜMÜ

Çalışan kadınların ve ev kadınlarının ailelerinde işbölümüne dair belirgin farklılıkların olduğu keşfedilmiştir. Çalışan kadınların kocaları ev içi faaliyetlerden; çamaşır katlamak, evi silmek, kapı-pencere silmek, bulaşık toplamak gibi ev içi işlerde rol aldığı söylenebilir. Yemeği çalışan kadının yaptığı yalnızca ÇK-2 ve ÇK-5’in kocasının yemek yaptığı bulgulardandır. Tuvalet ve banyo temizliğini ise yalnızca ÇK-8’in kocası yapmaktadır. Ütü yapan katılımcılar ise ÇK-2 ve ÇK-12’nin

kocasıdır. K-4 ve K-9'un temizlik için yardımcısı olduğu bulgular arasındadır. Ev kadınlarının ailelerinde ise temizliği kadının yaptığı belirlenmiştir. EK-2 sağlık problemleri nedeniyle eşinin kendisine yardım ettiğini belirtirken EK-3 ise yalnızca hasta olduğu zamanlarda eşinin ev içi işlere yardımcı olduğunu dile getirmiştir.

#### **4.3.1. Temizlik Arenasında Kirle Yüzleşen Erkekler**

Aile olmanın veya evin bir yaşam alanı olmasının o yaşam alanında ihtiyaç duyulan bazı araçları beraberinde getirmektedir. Bu araçlar çift yönlü bir iletişim, karar alma süreçlerinde ortak katılım olabileceği gibi aile içi işbölümü de önemli bir yerde durmaktadır. alışan kadınların kocalarının temizlik arenasında kirle yüzleştikleri söylenebilir. alışan kadınların kocalarına özgü olan bu tutumun temelleri demokratik aile yapısı inşa etme çabasından kaynaklanmaktadır.

alışan kadınların kocaları ev içi işleri birlikte yaptıklarını ifade etmişlerdir. K-1'in kocası ev işlerini eşit bir şekilde yaptıklarını belirtirken karısından sadece çocuklarına annelik yapmasını beklediğini belirtmiştir. K-2'nin kocasına göre aile yapısının ortak kararlar doğrultusunda eşitlikçi bir şekilde inşa edilmesi gerekmektedir. K-6'nın kocası da tüm ev işlerini beraber yaptıklarını ifade edenlerdendir. K-12'nin kocası da kadına atfedilecek herhangi bir ev içi sorumluluğun olmadığını ve ev içi işleri beraber yaptıklarını anlatmıştır. alışan kadınların kocaları, ev işlerini kadınlıla ilişkilendirmemekte ev içi faaliyetlerin birlikte yapılması gereken unsurlar olarak değerlendirmektedirler. Ev kadınlarının kocaları ise ev içi işleri kadınlıla ilişkilendirmektedirler. Eşleri cretli bir işte çalışmadığı için ev içi işleri kadının yapması gereken doğal bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Ev kadınlarının kocaları cinsiyet temelli işbölümüne işaret etmektedir. Karmaz (2018: 337)'a göre toplumsal cinsiyet, sosyal alanların kullanımından işbölümüne kadar birçok alanda kendisini göstermektedir. Bu noktada ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında farklılıkların olması iki grubun sınıfsallığının farklı olması, sermaye hacmi, deneyimlenen sermaye tipleri ve kadının çalışan veya ev kadını olması farklılıkların temelini oluşturduğu söylenebilir.

#### **4.3.2. Kölelik ve Hizmetçilik Kısacasında Ev Kadınları**

Ev kadını katılımcıların ev kadını olmaya ilişkin anlam dünyalarındaki yansımaları şöyledir; emeğin değersizleştirilmesi, ev içindeki sorumlulukların kadının yapması gereken doğal şeyler olarak görülmesi, düşük statü, sosyalleşme imknının yetersizliği, üretim araçlarını elinde bulunduramama başka bir değişle ekonomik sermayeden yoksun olmadır. Bununla beraber ev kadınlarının aile içi karar alma mekanizmalarında aktif rol alamamaları, aile içi para yönetiminde ikincil planda konumlandırılmaları, fikirlerinin aile bireyleri tarafından önemsenmediğini düşünmeleri ev kadını olmanın diğer zorlukları arasındadır.

“EK-3: Köle gibi davranılmayı ifade ediyor. Bazen kendimi hizmetçi gibi hissediyorum.”

“EK-6: ...Statüsüz hissediyorum...Bir yerde çalışsam sigortam yatar, paramı alırım en azından diyorum... Akşama kadar evdesin yatıyorsun gözüyle görünüyor... Ben evde hizmetçi, çocuğa bakıcıyım...”

Ev kadınlarının aile yaşamlarında yaşadıkları ikincil konumu “hizmetçi” veya “köle” gibi davranılmak kavramlarıyla ifade etmektedirler. Ev kadınlarının ev içi faaliyetleri yapmalarının karşılığında aile bireylerinden takdir, teşekkür görememeleri ve yapılan işin ücretsiz olması kadının emeğini değersizleştiren unsurlar arasında sayılabilir. Ev kadınlarının yaşamlarını sürdürmek için ev içi faaliyetlerde rol alması veya karın tokluğuna yaşam sürmeleri kölelikle ilintili bir durumdur. Öte yandan ev kadınları çocukları, kocaları ve yakın akrabalarına hizmet etmelerini hizmetçilik olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcılara göre ev kadınlığı; kölelik ve hizmetçilik arasında meydana gelen kıskaktır.

Ev kadınlarının birçoğu çalışmak istese de kocaları eşlerinin çalışmasını istememektedir. EK-4’ün kocası ve EK-5’in kocası da karısının çalışmasını istemeyenlerdendir. Karı koca çalışsalar da aile düzenin bozulacağını, çocuklarla yakın ilişkiler kurulamayacağını belirtmişlerdir. EK-8’in kocası da eşi çalışsaydı evdeki yükünün artacağını bu nedenle çalışmamasının kendisi için daha avantajlı olduğunu ifade etmiştir. Ev kadınlarının kocalarının, kadının çalışmasını evde fazla sorumluluk almakla özdeşleştirdikleri söylenebilir. Bu nedenle *ev kadınlığını erkeğin konfor alanı* olarak ifade edilebilir.

### 4.3.3. Görünmezlik Pelerini Altındaki Kadınlar

Ev kadınlarının ev içi faaliyetlere ilişkin emek yoğun çalışma koşullarının, bakım emeğinin ve duygusal emeğinin olmasına rağmen kadının emeğinin görünmez kılındığını söylemek mümkündür. Kadının görünmezlik pelerini altında olmasının temel nedeni aile bireylerinin ev içi faaliyetlerin doğrudan kadımla ilişkilendirilmesi ve ev içi işlerin değerli görülmemesidir. Kadının tüm gün evde olmasının hiçbir şey yapmıyormuş gibi bir algı yarattığı bu bakış açısının en çok kocaları tarafından dile getirildiği bulgulardandır.

Bennholdt Thomsen (2018) ev kadınlığının karakteristik özelliğinin ne yapıldığı ile ilişkili olmadığını hangi koşullar altında ve hangi ilişkiler düzleminde yapıldığının önemli olduğunu ifade eder. Ev kadını olmak düşük statü ile değerlendirildiği için ev kadınlığının damga olarak yerleşik kılındığı söylenebilir. Kocanın, kadının emeğini değersizleştirmesi ve yok sayması ev kadının kendisini yetersiz hissetmesine neden olduğu görülmektedir. Von Werlhof (2018) ev kadınının çift prangaya vurulduğunu, yaptığı işin türünü seçemediğini, belirli saatinin olmadığını, yaşanan eve, apartmana bağlı kalındığını ve ev kadınının, erkeğin sahip olduğu üretim araçlarına sahip olmadığını dile

getirmektedir. Acar Savran ve Tura Demiryontan (2020)'a göre kadının görünmeyen emeği kavramı cinsiyete dayalı işbölümüyle ilişkili olarak toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde harcanan emeği temsil etmektedir. Bu doğrultuda ev içi faaliyetlere ilişkin belirli saatin olmaması ve ev işinin kadının doğası ile ilişkilendiriyor oluşu ev kadının emeğini görünmez kılan unsurlar arasındadır. Kadının emeğini görünmez kılmaya eşlik eden bir diğer unsur ise “*akşama kadar yatıyorsun, ne yapıyorsun ki*” gibi eril söylemlerdir.

Karakaya (2018) sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı işgücü piyasasının dışında tutulan ev kadınlarının ev içindeki tüm faaliyetlerde emeğin tek sahibi olmalarına rağmen ”sevgi” ve “doğallaştırma” nosyonlarıyla maddi değerden uzak tutulmaktadır. Emeğin karşılığının olmaması veya iş üretimi ile ilişkilendirilmemesi kadının emeğini buharlaştıran unsurlar arasındadır.

#### **4.4.EBEVEYN ÇOCUK ARASINDAKİ ETKİLEŞİM**

Çalışan kadınlar ve ev kadınları çocuklarıyla kocalarına göre daha çok iletişim ve etkileşim halindedir. Çocukla birincil ve yakın ilişkiler anneyle kurulmaktadır. Katılımcı kadınların çocuğu ile iletişim kanallarını açık tutmaya çaba gösterdikleri, çocuğun ilgi alanlarının dikkate alındığı, çocuğun önemsendiği konuyu dinlemeye çalıştıkları söylenebilir.

Tezel Şahin ve Cevher (2007)'e göre çocuk ailesi ile kurduğu iletişimde ilk deneyimlerini öğrenmektedir. Çocuğun kendisini birey olarak tanımaya başladığı ailede ebeveyn çocuk arasındaki iletişim oldukça önemlidir. Çocuğun sağlıklı bir benlik algısına sahip olmasında önemli nokta, ebeveyn çocuk arasında kurulan güvenli ilişkidir. Çocuğun olumlu benlik algısı geliştirmesi anne, baba, çocuk arasındaki iletişimin niteliği ile doğru orantılıdır. Şahin ve Aral (2012)'a göre çocuğun ve aile üyelerinin kendisini rahatlıkla ifade edebildiği ebeveyn çocuk ilişkisi sağlıklı iletişimin temellerini atmaktadır. Aslan (2002) çocuğun aile içindeki yerini, konumu bilmek istediğini ve çocuğun aidiyet duygusunun bu yolla geliştiğini ifade eder. Çocuğun meslek seçiminden, arkadaş edinmesine, çocuğun yaşamak istediği yere kadar tüm unsurlar ailedeki deneyimlerle belirlenmektedir. Akın (2019: 4) ise çocuğun ilk sosyal çevresinin ailesini olduğunu belirtir. Sosyalleşimin gerçekleştiği ilk sosyal çevre olan ailede çocuğun kazandığı sosyal benlik yaşamının her alanına etkili olabilmektedir. Çocuğun ilgi alanlarının, zevklerinin, toplumsal rollerinin aile içinde şekillenmektedir. Sosyalleşim sürecinin gerçekleştiği çocukluk dönemi, çocuğun birey olarak farkındalık kazanmasına, toplumsal statüsüne, toplumsal rollerinde ve kurulan etkileşimlerde önemli yer tutmaktadır.

Çalışan kadınların kocaları çocuklarıyla vakit geçirmeyi önemsediklerini anlatmışlardır. Çocuklarıyla birlikte yemeğe çıkma, gezi yapma, havuza, at çiftliğine, parka, sinemaya gitme ve balık tutma gibi sosyal aktiviteler yaptıkları belirlenmiştir. Ev kadınlarının kocalarının ise çocuklarıyla bisiklet

sürdükleri, yemeğe çıktıkları, sinemaya gittikleri, kutu oyunları oynadıkları görülmüştür. Baba çocuk arasındaki etkileşimin daha çok kamusal alanda veya özel alanda sosyalleşmeye ilişkin aktiviteleri içerdiği keşfedilmiştir. Baba çocuk ilişkisinin boş zamanı değerlendirmeye yönelik olduğu söylenebilir. Belli, Akçay Didişen ve Bal Yılmaz (2021) babanın çocukla ilgilenmesinin çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, dil gelişiminde, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

#### **4.4.1. İyi Polis Kötü Polis Taktiğinin Oyuncuları: Baba ve Anne**

Anne ve babanın çocuk üzerindeki rollerinde, tutum alışlarında ve etkileşimlerinde farklılık görülmektedir. Annenin çocuk üzerinde otoriter ve baskıcı olduğu görülürken babanın daha çok orta yolu benimseyen, ılımlı, çocuğun isteklerini yapan profile sahip olduğu keşfedilmiştir. Aile alanı içinde iyi polis kötü polis taktiği sergilenmektedir. Oyuncuları olan anne ve babanın oyun içindeki ilişkisellikleri birer stratejist gibi inşa ettiklerini söylemek mümkündür. Oyun taktiksel sınırlar içinde değerlendirilse de oyun içindeki tutumlar, konum alışlar ve kurulan ilişkiler stratejik olarak gerçekleştirilmektedir. Anne, baba ve çocuk üçgeninde anne; caydırıcı, otoriter rolünü oynayan tarafken baba; orta yolu bulan, ılımlı ve sempatik rolünü oynayan taraftır. EK-7'nin kocası iyi polisin kendisi olduğunu kötü polisin anne olduğunu belirtmiştir.

Yıldırım ve Yıldırım (2009) babanın otoriteyi temsil ettiğini belirtse de çalışmamız doğrultusunda otorite anne ile ilişkilendirilmektedir. Çocukların anneyi otorite, karı kuralları olan, baskıcı kavramları ile ilişkilendirmektedirler. Çocukların anneye birincil, yakın ilişkileri ve duygusal bağları olsa da babanın çocuğu destekleyen ve onaylayan taraf olması baba çocuk arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkilemektedir. ÇK-3'ün 19 yaşındaki kızı annesini otorite ve dayanak olarak anlamlandırırken 15 yaşındaki kızı kuralcı ve baskıcı kavramlarıyla anlamlandırmıştır. ÇK-7'nin 16 yaşındaki oğlu annesini korumacı olarak tanımlamaktadır. ÇK-10'un 13 yaşındaki kızı ise annesini, arkadaş olarak ifade etmiştir. EK-5'in 9 yaşındaki kızı annesini yemek yapmak, temizlik yapmakla ilişkilendirmiştir. EK-2'nin 15 yaşındaki kızı için anne yaşamın parçasıdır. Çalışan kadınların ve ev kadınlarının çocukları için baba, "*yaslanacağıın arkadan duran dağ*"dır.

#### **4.5. AİLE İÇİ OTORİTE VE GÜÇ İLİŞKİLERİ**

Çalışan kadınlarda ve ev kadınlarında çocukla ilgili konularda otorite anne üzerinden işlevsel olmaktadır. Çalışan kadınlarda otorite kocalarıyla paylaşımcı ilke doğrultusunda kurulmaktadır ve denge mekanizmasının varlığı görülmektedir. Ev kadınlarının üzerinde ise kocaları otoritedir. ÇK-5'in kocasına göre karısıyla aralarında üstünlük yoktur, akla uygun her şeyin kabul edilebilmektedir. ÇK-7'nin kocası kendi ailelerinde tek otoritenin olmadığını karısıyla ortak kararları olduğunu belirtmiştir. ÇK-11'in kocası aile içinde ortak kurallar koyarak demokratik aile yapısı kurmaya

çalıştıklarını belirlemiştir. ÇK-12'nin kocası kendisinin veya eşinin gücü diye bir şey olmadığını yaşamlarını ortak kararlar ve fikir alışverişiyle sürdürdüklerini dile getirmiştir. Ev kadınlarının ailelerinin aksine çalışan kadınların ailelerinde demokratik aile yapısı kurulmaya yönelik çabanın olduğu bu doğrultuda ortak kararlar aldıkları, karı koca arasındaki fikir alışverişine önem verdikleri ve aile içinde belirlenmiş ortak kurallar olduğu bulgulardandır.

#### 4.5.1. Tahterevalli Metaforu

Çalışan kadınların kocalarıyla etkileşimlerinde otoriteyi anlayabilmek için tahterevalli metaforu üretilmiştir.

*“Tahterevalli, iki kişinin uç kısımlarına oturduğu, kimi zaman karşılıklı aynı hizada oldukları kimi zaman biri üstteyken diğeyinin aşağıda olduğu ortasında bir noktada sabit kalan oyun aracıdır. Çalışmamız doğrultusunda tahterevallinin iki uç kısmına oturan bireyler karı, kocadır. Ortasında bir noktada sabit kalan denge mekanizması ise karar alma süreçleridir (Ünlü, 2023: 124).”*

ÇK-1 annesinin yaz döneminde şehir dışında bir yaylada konakladığını ve annesine gittikleri zaman –kocasını annesinde yatılı kalmak istemediği için- gece saat kaç olursa olsun evlerine döndüklerini dile getirmiştir. Katılımcı kocasına bu konuda ısrar etmediğini ısrar ettiği takdirde aralarında sorun olabileceğini belirtmiştir. Bu durumda tahterevalli metaforuna göre erkek tahterevallinin yukarı kısmında olan taraftır. ÇK-8 kocasının kariyerini desteklediğini ancak aldığı bazı eğitimleri fazla bulduğunu, eğitimlere çok vakit ayırmasını istemediğini belirtmesine karşın ÇK-8 eğitimlerine devam etmek için gereken zemini hazırladığını ve bu duruma kocasının uyum sağladığını ifade etmiştir. Böyle bir durumda tahterevallinin yukarı kısmına kadın konumlanırken aşağı kısmında erkek yer almaktadır. Karı koca arasında geçen konuya göre tahterevallinin yukarısında veya aşağıda olan taraf değişmektedir.

Çalışan kadınların ailelerinde eşlerin birbirlerine alan tanıdığı, birbirlerinin kabul edecekleri veya kabul etmeyecekleri şeyleri bildikleri, gergin ve stresli bir gün geçirdilerse birbirlerine karşı anlayışlı ve toleranslı tutum içinde oldukları her konuda tahterevallinin denge mekanizmasındadırlar. Tahterevallide karşılıklı aynı hizada oldukları söylenebilir. Çalışan kadınlarda otorite ve güç ilişkileri bağlamında denge mekanizmasını sağlayan temel nokta kararların ortak alınmasıdır. Tahterevallide ortada bulunan denge mekanizması kararların ortak alınmasını temsil etmektedir. Çalışmamızda aile içi otorite ve güç ilişkilerinin karar alma süreçlerinden bağımsız olmadığı ortaya konulmuştur.



#### 4.5.2. İktidar Alanının Öznesi: Anne

Çalışan kadınların ve ev kadınlarının kocaları çocukla ilgili konuları; eğitimi, beslenmesi, bakım ihtiyaçları, çocuğa olan uyarılar ve kurallar konusunda kadını işaret etmektedirler. Çocukla ilgili sorumluluklar ve çocuğun üzerinde kurulan otorite anneyle ilintilidir. ÇK-1'in kocası özel sektörde aktif çalışması nedeniyle çocuklarıyla yeterince ilgilenemediğini bu nedenle çocukla ilgili konularda karısının otorite olduğunu belirtmiştir. ÇK-5 otoriter bir insan olduğunu dile getirenlerdendir. ÇK-6 çocuğunun yapması gereken sorumlulukları üzerinde otorite kurmaktadır. EK-8'in kocası ise karısının kuralcı olduğunu eve ve çocuğa dair tüm konularda karısının otorite olduğunu belirtmiştir. EK-12'nin kocası ev işine ve çocuklarla ilgili alanı karısının yönettiğini anlatmıştır. Kadınların çocukları üzerinde otoriter olduğu konular; ev içi sorumlulukları, ödevlerini yapmaları, arkadaşlık ilişkileri, ebeveyn çocuk arasındaki saygı sınırı, çocuğun eğitimi vb.dir.

Aile içi otorite ve güç ilişkileri çerçevesinde alan, habitusla eklenerek işlevsel olmaktadır. Bu doğrultuda alan, iktidar alanı veya mücadele alanı olarak konumlanmaktadır. Katılımcı kadınların ev alanında çocuklar üzerinde kurdukları otoriteyi iktidar alanı ile açıklamak mümkündür. Ev kadınlarında ekonomik sermayeyi kocanın yönetmesi erkeği para dolaşımında iktidar alanı yaparken çocuk üzerinde kurulan otoritede kadını iktidar alanı yapmaktadır. Böylelikle ev kadınlarının iktidarı kocalarıyla paylaştıkları söylenebilir. Ne kadar çok sermaye varsa o kadar iktidar alanı bulunmaktadır. Alanlar, sermaye tipine ve sermayenin hacmine göre hâkim konumların yapılandırılmış yapılarını oluşturmaktadır (Swartz, 2018: 175).

Çalışan kadınların ve ev kadınlarının çocuk üzerinde otorite olmasının temel nedeni toplumsal rollerle ilişkili olabilir. Erkeklerin çocuk bakımına ve ev içi alana ilişkin sermayeden uzakta kalmaları ev alanında iktidar alanı kurmalarına engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Bourdieu (2020) failin mücadele ettiği alan sahip olduğu sermaye tipleriyle elde edilen güç ilişkilerindeki konumuna bağlıdır. Alanlar, aktörlere mücadele biçimleri yaratır ve mücadele alanının mücadeleye değer olup olmadığı ise doxa'yı ifade etmektedir. Alanların rekabete açık olması doxa'yı ifade ettiği gibi bir alana aktörün katılması gizil veya açık biçimde alana özgü oyunun kurallarının kabul edilmesi anlamına gelmektedir (Swartz, 2018: 177-179). Erkeklerin çocuk bakımına ilişkin oyunun kurallarını bilmediklerinden ve bu alanda yeteri kadar sermaye birikimine sahip olmadıklarından kadınlarla mücadele alanına girememektedirler. Böylece kadının çocuk üzerinde kurduğu otorite meşruiyet alanı içinde konumlanmaktadır. Bourdieu (2019) aktörlerin oyuna katıldığı an oyunun kurallarını biliyor olarak kabul edildiğini ve oyunun yeniden üretildiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda hem oyun yeniden üretilmektedir hem de kadının çocuk bakımına ve annelik rolüne ilişkin edimleri yeniden üretilmektedir.

#### 4.6.ÇOCUK BAKIMININ SAĞLANMASI

Çalışan kadınların çocuk bakımında anne, kayınvalide, kız kardeş gibi akrabalık örüntülerini ifade eden bireylerden destek aldıkları belirlenmiştir. Çalışan kadınlardan yalnızca ÇK-6 bakıcı desteği almıştır. ÇK-5 önce çocuklarına annesinin baktığını ancak ileri yaşlara gelmesi nedeniyle kamusal bakım hizmetlerinden yararlanmışlardır. Ev kadınları çocuklarının bakım ihtiyaçlarını kendileri karşılamıştır. Çocukla gidemeyecekleri bir yerde işleri olduğunda çocuğu anneye veya görümceye bırakmaktadırlar.

Çalışan kadınların yakın akrabaları çocuk bakımında destek olmaktadır. ÇK-6'nın görümcesi, yeğenin banyosunu yaptırdığını, yemeğini yedirdiğini, eğitimine destek olduğunu anlatmıştır. ÇK-7'nin kayınbabası ise maddi olarak her zaman destek olduğunu, oyunlar oynadıklarını ifade etmiştir. ÇK-8'in annesi bakıcı desteğini kabul etmediğini çocuklarıyla ilgilenemediği kadar çok torunlarıyla ilgilendiğini ve bunu şans olarak gördüğünü belirtmiştir. ÇK-13'ün kız kardeşi ise yeğeni küçük olduğu için ablasının evinde kendisine oda hazırladığını haftanın dört gününü ablasında yeğenine bakarak geçirdiğini anlatmıştır. Sosyal sermaye ilişki kurulan tüm sosyal grupları temsil ettiğinden yakın akrabalar ve biyolojik ailelerde sosyal sermayeyi besleyen sosyal gruplardandır. Çalışan kadınların yakın akrabalarının çocuk bakımında rol almaları, çalışan kadınlar ve yakın akraba arasında mübadele ilişkisini meydana getirdiği söylenebilir. Bourdieu (2015) aile içinde yaşanan sevgi bağının yatınlığa dönüşmesi noktasında; cömertlik, mübadele ve dayanışma nosyonlarına dikkat edilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Çalışan kadınların çocukları bakımını sağlayan yakın akraba ile sıcak ve yakın ilişkilere sahiptirler. Demez (2020: 102) akrabalık bağlarının aile içi dayanışmada sürekliliği sağlamaktadır. Yakın akrabaların yeğenlerinin veya torunlarının eğitimleriyle ilgilenilmesi, destek olunması kültürel sermayeyi beslemektedir. Bourdieu (2020)'a göre ilişkisellikler evlilik stratejisinin bir ürünü olduğundan yeniden üretilmektedir. Böylelikle katılımcıların hem sosyal sermayeleri hem de ekonomik sermayeleri yeniden üretilmektedir. EK-5'in annesi, kızının doğumunda yanında olduğunu belirtmiştir. EK-7'nin görümcesi de maddi manevi destek olduğunu ifade etmiştir. Ev kadınlarının yakın akrabaları çocuk bakımını kadınla ilişkilendirdiklerinden ev kadınından beklenen kendi çocuğuna kendisinin bakmasıdır. Bu durumda hem çocuk bakımının anne ile ilişkilendirilmesi hem de ev kadınının rolü olarak görülmesi katılımcı ev kadınlarını iki kez dezavantajlı konuma getirmektedir.

## 5. SONUÇ

Bu çalışma Osmaniye kentinde ikamet eden evli çalışan kadınların ve evli ev kadınlarının aile yaşamı deneyimlerini keşfetme amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile yapılarında, aile içi ilişkilerinde, etkileşimlerinde çeşitli farklılıkların ve benzerliklerin olduğu ortaya konulmuştur. Ortaya çıkan farklılıkların kadının bireysel olarak ekonomik sermayeye sahip olması ile ilintili olduğu belirlenmiştir. Çalışan kadınların ailesinde aile içi para dolaşımında karı kocanın ortak hareket ettiği ve çalışan kadının yatırım süreçlerinde rol oynadığı görülürken ev kadınlarının ailelerinde kadının ekonomi yönetiminde aktif olmadığı görülmüştür.

Aile içi karar alma süreçlerinde çalışan kadınların kocaları ile ortak kararlar merkezinde süreci ilerlettikleri çocuğu ilgilendiren konularda sürece çocuğun eklemlendiği belirlenmiştir. Ev kadınlarında ise özel alandan kamusal alana değişen karar alma sürecinin olduğu ortaya konulmuştur. Çalışan kadınların kültürel sermaye ve ekonomik sermaye birikimleri ile yukarı doğru sınıfsal hareketlilik yaşadıkları, ev kadının ise çalışan kadınların sahip olduğu sermayelere görece sahip olmaması sınıfsallıklarını durgunluk kademesinde yeniden üretmektedir. Böylelikle ev kadınlarının habitusları yeniden üretilmektedir. Çalışan kadınların kocaları temizlikte rol alırken ev kadınlarının kocaları ev içi faaliyetleri kadınıla ilişkilendirmektedir. Ev kadınlarının kocalarının, kadının emeğini görünmez kıldığı ve kadının ev içi emeğini değersizleştiren söylemlerde bulunduğu belirlenmiştir.

Çalışan kadınlar ve ev kadınları çocuklarıyla kocalarından daha çok ilgilenmektedir. Bu duruma zemin hazırlayan temel unsurun çalışan kadınları ve ev kadınlarının kocalarının annelik rolünü ön plana çıkartmasıdır. Çalışan kadınların kararları kocaları ile ortak aldığı ev kadınlarının ise kocaları ile konuşulsa da son kararı kocanın verdiği belirlenmiştir. Çalışan kadın ve ev kadını çocuk üzerinde otoritedir. Erkeğin çocuk bakımına ilişkin oyunun kurallarına yeterince hâkim olmaması iktidar alanı içinde kadının otoritesine meşruiyet kazandırmaktadır. Çocuk bakımında çalışan kadınların yakın akrabadan destek alması sosyal sermayeye işaret etmektedir. Ev kadınlarının çocuk bakımında destek almadığı görülmüştür.

Ev kadınlarının sosyalleşmelerinin ve bireyselliklerinin ortaya konulmasını amaçlayan düşük ücretli veya ücretsiz sosyal olanaklardan yararlanılmasının önünü açılması önemlidir. Ancak böyle bir adım atarken kadının, ev kadını rolünü yeniden üreten sosyal olanaklar olmasından kaçınılması önemli görülmektedir. Aksine ev kadının kişisel gelişimlerine katkı sağlayan seminerlerin ve eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Bu konuda sivil toplum kuruluşları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yeni projeler ve politikalar ile rol almalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle evlilik öncesi aile planlamasının gerçekleştirilmesi, evlilik ve evlilik yaşamına ilişkin bilgilendirici seminerler ve konferanslar gibi etkinliklerin düzenlenmesi sağlıklı karı koca, ebeveyn çocuk ilişkisi ve aile yaşamı

için önemli görülmektedir. Bu eğitimlerin alanında uzman sosyologlar, psikologlar, sosyal çalışmacılar ve rehber öğretmenler tarafından gerçekleştirilmesi sorunların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutlarını anlamak ve çözümlenmek bakımından önemlidir. Bu çalışmada olduğu gibi belirli aralıklar ile karı koca, çocuk ve yakın akrabaların da içinde bulunduğu saha çalışmalarının yapılması değişen aile dinamiklerini ve aile döngüsünü anlayabilmenin önünün açılması ve sürdürülebilir politikalar üretilebilmesi adına önemlidir. Bu çalışmaların sosyologların liderliğinde yürütülmesi sorunların sosyolojik alt yapısının ortaya konulması ve buna yönelik çözümlerin üretilmesinin uzun vadede işlevsellik gösterebileceği düşünülmektedir.

## KAYNAKÇA

- Acar Savran, G. & Tura Demiryontan, N. (2020). *Kadının görünmeyen emeği*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Akın, M. H. (2019). Sosyal etkileşim ve sosyal benlik kaynağı olarak aile. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Aslan, A. K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(1), 25-363.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başak, S., Kınır, S. & Yaşar, Ş. (2013). *Kadının görünmeyen emeği: İkinci vardiya*. Ankara: Anka Kadın Araştırmaları Merkezi.
- Baştürk, S. & Taştepe, M. (2013). Evren ve örneklem. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (ss. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Belli, M., Akçay Didişen, N. & Bal Yılmaz, H. (2020). Geçmişten günümüze değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine katkısı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 366-371.
- Bennholdt Thomsen, V. (2018). Neden üçüncü Dünya'da da hala ev kadınları yaratılıyor? M. Mies, Bennholdt Thomsen, V. Von Werlhof. C. *Son sömürge: Kadınlar* içinde (ss. 245-257). (Y. Temurtürkan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, A. (2021). *Kadınların sınıfı: Ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2021). *Düşünsel sosyolojiye davet* (N. Ökten, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Bourdieu, P. (1996). *Physical space, social space and habitus*. University of Oslo.
- Bourdieu, P. (2010). Sermaye biçimleri (M. M. Şahin, Çev.). M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Haz.), *Sosyal Sermaye Kuram Uygulama Eleştiri*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler* (H. Uğur Tanrıöver, Çev.). İstanbul: Hil Yayın.
- Bourdieu, P. (2019). *Sosyoloji meseleleri* (F. Öztürk, B. Uçar, M. Gültekin ve A. Sümer, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2020). *Seçilmiş metinler* (L. Ünsaldı, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2021). *Ayrım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi* (D. Fırat ve G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Can, İ. (2014). Moderniteden postmoderniteye ailenin ontolojisi ya da modern çekirdek aile cerezleşiyor mu? M. Aydın (Ed.), *Aile sosyolojisi yazıları* içinde (51-81). İstanbul: Açılım Kitap.
- Can, Y. (2015). Ücretli bir işte çalışmanın kadının sosyal konumuna etkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 13-26.
- Can, Y. (2021). *Aile yazıları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2019). *Nitel araştırmalar için 30 temel beceri* (H. Özcan, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Davidoff, L. (2021). Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demez, G. (2020). Toplumsal etkileşim ve dayanışma biçimi olarak akrabalık ve yakın ilişkiler. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 93-113). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dikeçligil, F. B. (2014). Aileye dair kabullerin ezber bozumu. M. Aydın (Ed.), *Aile sosyolojisi yazıları* içinde (ss. 13-50). İstanbul: Açılım Kitap.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H. Alpkan, L. Eradamlar, N. (2005). Cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişki: Üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*, 18(2), 72-81.
- Furstenber, F. F. & Kaplan, S. B. (2014). Sosyal sermaye ve aile. M. Aydın (Ed.), *Aile Sosyolojisi Yazıları* içinde (ss. 157-179). İstanbul: Açılım Kitap.

- Günindi Ersöz, A. (2015). Özel alan/kamusal alan dikotomisi: Kadınların “doğası” ve kamusal alandan dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- İlkaracan, İ. (2015). Feminist politik iktisat ve kurumsal iktisat çerçevesinde Türkiye’de kadın istihdam sorununa farklı bir bakış. A. Makal ve G. Toksöz (Ed.), *Geçmişten günümüze Türkiye’de kadın emeği* içinde (s. 169-183). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaplan, M. & Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, habitus ve sermaye kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, (1), 23-37.
- Karakaya, H. (2018). Görünmez emek ve ev kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 73-94.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi* (On Üçüncü Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karmaz, E. (2018). Toplumsal cinsiyetin mekânsal yansımaları. D. Şenol ve H. E. Kaya (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* içinde (ss. 335-358). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Makal, A. (2010). Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Emeği. *Çalışma ve Toplum*, (2), 13-40.
- Marx., Engels. & Lenin. (2000). Marksizm kadın ve aile. Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Özbay, F. (2019). Kadın Emeği Seçme Yazılar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu sosyolojisinde “habitus”, “sermaye” ve “alan” üzerine. *Liberal Düşünce*, 16(61-62), 121-141.
- Palabıyık, A. (2018). Kamu sektöründe çalışan kadınların çalışma hayatlarının aile üzerindeki etkileri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 257-268.
- Punch, K. F. (2020). Sosyal araştırmalara giriş nicel ve nitel yaklaşımlar (D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sarı, Ö. (2016). Toplumsal değişimin aileye yansımaları. N. Avcı ve E. Aksoy (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (ss.90-98). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Silverman, D. (2021). Nitel araştırma nasıl yapılır? (E. Hava, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Swartz, D. (2018). *Kültür ve iktidar Pierre Bourdieu’nün sosyolojisi* (E. Gen, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, S. Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55- 66.
- Tezel Şahin, F. & Cevher, F. N. (2007). Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış. *Ayk.gov.tr*, 775-790.

- Toksöz, G. (2015). Kalkınmada farklı yörüngeler kadın istihdamında farklı örüntüler ışığında Türkiye’de kadın istihdamı. A. Makal ve G. Toksöz (Ed.), *Geçmişten günümüze Türkiye’de kadın emeği* içinde (ss. 143-168). Ankara: İmge Kitabevi.
- Topgül, S. (2016). İş ve aile yaşamı dengesi(zlığı)nin kadın çalışanlar üzerindeki etkileri. *Yönetim ve Ekonomi*, 23(1), 217-231.
- Turğut, F. (2019). Genel olarak aile. M. Aydın (Ed.), *Sistemik aile sosyolojisi* içinde (ss. 15-31). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 16 Mart 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Ünlü, S. (2023). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile döngüleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Von Werlhof, C. (2018). Proletarya öldü, yaşasın ev kadınları! M. Mies, Bennholdt Thomsen, V. Von Werlhof. C. *Son sömürge: Kadınlar* içinde (ss. 259-279). (Y. Temurtürkan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, E. & Yıldırım, E. (2009). Aile içi ilişkiler ve iletişim. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 173-190). İstanbul: Açılım Kitap.
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2020). Değişen ve deyiş(e)meyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda deyişen aile sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 39-64). Ankara: Siyasal Kitabevi.